

میزان آگاهی بهداشتی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی*

سید مصطفی نجواک**، مینا هادیان***

(دریافت: ۸۳/۱۰/۱۲ تجدید نظر: ۸۳/۱۱/۲۰ پذیرش نهایی: ۸۴/۳/۱۰)

چکیده

برای بررسی میزان آگاهی بهداشتی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی تعداد ۲۴۸ نفر مربی بهداشت در ۱۴ استان کشور انتخاب و با استفاده از یک پرسشنامه حاوی ۹۰ سؤال چهار گزینه‌ای آگاهی بهداشتی آنها مورد آزمون قرار گرفت. تحلیل داده‌ها نشان داد که ۳۶/۳ درصد از مربیان مورد آزمون به کمتر از ۵۰ درصد سؤالات پاسخ درست داده بودند. میانگین نمره آزمون آگاهی بهداشتی مربیان بهداشت با مدرک تحصیلی فوق دیپلم کمتر از میانگین نمره مربیان بهداشت با مدرک تحصیلی لیسانس بود ($48/32 \pm 10/6$ در برابر $51/53 \pm 56/61$ ، $P = 0/0001$). میانگین نمره آزمون آگاهی بهداشتی مربیان بهداشتی که به صورت حق التدریس مشغول به کار بودند کمتر از مربیان بهداشت رسمی بود ($48/68 \pm 10/6$ در برابر $55/57 \pm 11/65$ ، $P = 0/0001$). میانگین نمره آزمون مربیان بهداشتی که بیش از ۱۵ سال سابقه کار داشتند کمتر از سایر مربیان بود ($P = 0/0001$). وضعیت نمره آزمون سنجش آگاهی بهداشتی مربیان بهداشت در مراقبت‌های مربوط به بهداشت محیط، بهداشت دهان و دندان و آلودگی‌های انگلی کمتر از سایر مراقبت‌ها بود. یافته‌های این مطالعه لزوم و ضرورت آموزش به مربیان بهداشت بویژه مربیان بهداشت با ۱۵ سال سابقه کار، مربیان حق التدریس و فوق دیپلم را نشان می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: مراقبت‌های بهداشتی، کودکان استثنایی، آگاهی مربیان بهداشت.

* این پژوهش در پژوهشکده کودکان استثنایی انجام گرفته است

** عضو هیأت علمی پژوهشکده کودکان استثنایی (Email: smnachvak@hotmail.com)

*** کارشناس ارشد روانسنجی

مقدمه

آموزش به کودکان استثنایی^۱، نیازمند تدارک و آرایه خدمات و مراقبت‌های بهداشتی^۲ است. اگر این مهم تحقق نیابد یادگیری این کودکان محدود خواهد شد (مارشال، ۲۰۰۲). کودکان از اقشار آسیب‌پذیر^۳ جامعه هستند و در این بین آسیب‌پذیری کودکان استثنایی به دلیل معلولیتی^۴ که گریبانگیر آنهاست بیش از سایر کودکان است. بر همین اساس لزوم توجه و مراقبت، بویژه مراقبت‌های بهداشتی از این دسته از کودکان بیشتر نمایان می‌شود (روبرتسون، ۱۹۹۸).

یافته‌های تعدادی از طرح‌های پژوهشی حاکی از گستردگی ابعاد و فراوانی مشکلات و معضلات بهداشتی در بین کودکان استثنایی است (رجایی ۱۳۷۷، نچواک ۱۳۸۰، سوزوکی ۱۹۹۱، ایراهیم ۱۹۹۹، سیلانپا ۱۹۹۶). چشم‌انداز جدیدی که برای آموزش و پرورش استثنایی در بیشتر نقاط جهان بویژه در کشورهای توسعه یافته در نظر گرفته شده برنامه آموزش فردی شده^۵ (IEP) است (هلمر، ۲۰۰۰) و یکی از اجزاء مهم IEP نیز برنامه مراقبت‌های بهداشتی فردی شده^۶ (IHP) می‌باشد. مربی بهداشت* نقش اصلی را در تهیه، اجرا و پیگیری IHP بعهدہ دارد (هاس، ۱۹۹۳). مربی بهداشتی که دانش او نسبت به امور بهداشتی مدارس دانش خوبی نباشد واضح است که در تهیه و اجرای IHP موفق و کارآمد نخواهد بود.

شواهد قابل توجهی در خصوص تأثیر خدمات و مراقبت‌های بهداشتی مدارس بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان وجود دارد (استوک، ۲۰۰۲). آگاه بودن مربی بهداشت نسبت به مراقبت‌های بهداشتی انجام خدمات بهداشتی توسط او را سهولت می‌بخشد و اثربخشی آن را نیز افزایش می‌دهد (روبرتسون، ۱۹۹۸).

جایگاه و مرتبه مربی بهداشت در آرایه خدمات بهداشتی مدارس جایگاهی حساس و کلیدی است. اما این جایگاه و مرتبه زمانی می‌تواند به نحو مطلوب و مناسب در خدمت سیستم‌های بهداشتی مدارس قرار گیرد که از شرایط لازم برخوردار باشد. یکی از این

* - مربی بهداشت فردی است بامدرک تحصیلی حداقل فوق دیپلم در یکی از رشته های علوم بهداشتی که عهده‌دار انجام امور مربوط به خدمات بهداشتی مدارس همانند آموزش بهداشت، بهسازی محیط و خدمات بهداشتی و درمانی در مدارس کشور است. برخی از وظایف مربیان بهداشت عبارتند از: آموزش بهداشت به دانش‌آموزان، کنترل رشد و نمو دانش‌آموزان، مراقبت مستمر از بهداشت و ایمنی محیط مدرسه، انجام کمک‌های اولیه در موارد اورژانس، کنترل بهداشت فردی دانش‌آموزان و جدا نمودن دانش‌آموزان بیمار و ...

شرایط که از همه آنها مهم‌تر و اساسی‌تر به نظر می‌رسد میزان دانش بهداشتی مربیان بهداشت است (روبرتسون، ۱۹۹۸).

سازمان آموزش و پرورش استثنایی به منظور مراقبت بهداشتی از دانش‌آموزان تحت پوشش خود تمهیداتی را از قبیل تأمین نیروی انسانی، تهیه ابزار و تجهیزات در نظر گرفته است. تصور اینکه انجام این مراقبت‌ها در حد قابل قبولی نباشد می‌تواند کارایی و اثربخشی برنامه‌هایی را که برای آموزش و یادگیری این دسته از دانش‌آموزان تدارک دیده شده تحت تأثیر قرار دهد. هر مربی بهداشت باید از دانش و آگاهی کافی نسبت به خدمات بهداشتی و اصول اولیه و پایه‌ای مربوط به مراقبت‌های بهداشتی مدارس برخوردار باشد (روبرتسون، ۱۹۹۸). اما آیا مربیان بهداشتی که در حال حاضر در مراکز آموزش استثنایی مشغول به کار هستند این آگاهی‌ها را دارند، نقاط ضعف و قوت آنها با توجه به نوع مراقبت بهداشتی که باید انجام دهند چگونه است؟ اینها سؤالاتی بودند که این مطالعه برای پاسخ به آنها طراحی و انجام شد.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

این بررسی در زمستان ۱۳۸۲ در ۱۴ استان کشور انجام شد. جامعه آماری آن تمامی ۲۴۸ مربی بهداشت رسمی و حق‌التدریس شاغل در مراکز آموزش استثنایی استانهای آذربایجان شرقی، اصفهان، تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان، شهرستانهای تهران، فارس، کرمانشاه، کرمان، گیلان، لرستان، مازندران، همدان و یزد بود. ملاک انتخاب استانها جهت انجام این مطالعه وجود حداقل ۶ نفر مربی بهداشت تحت پوشش آن استان بود.

ابزار

در بررسی توصیفی^۷ حاضر که به صورت مقطعی^۸ اجرا شد، داده‌های مربوط به میزان آگاهی بهداشتی مربیان بهداشت بوسیله پرسشنامه سنجش دانش بهداشتی که حاوی ۹۰ سؤال چهار گزینه‌ای بود گردآوری گردید. بمنظور تهیه پرسشنامه و انتخاب سؤالات مجموعاً ۱۷۹۴۰ سؤال چهارگزینه‌ای مربوط به آزمون‌های پانزده سال گذشته مقطع

کاردانی به کارشناسی رشته بهداشت عمومی و سایر رشته‌های بهداشتی مورد بررسی قرار گرفت. ملاک انتخاب سؤال از این مجموعه همخوانی سؤال با شرح وظایف مربیان بهداشت بود. زمینه‌های بهداشتی که در مورد آنها سؤال تهیه و انتخاب شد شامل: بهداشت محیط، مبارزه با بیماری‌های واگیردار، آلودگی انگلی، آموزش بهداشت، تغذیه، واکسیناسیون، بهداشت دهان و دندان، بیماری‌های مزمن و کمک‌های اولیه بودند.

روایی پرسشنامه با استفاده از نظر ۵ نفر که متخصص در امور مربوط به بهداشت مدارس و صاحب‌نظر در امر پژوهش بودند مشخص گردید. به همین منظور، تعداد ۳۰۰ سؤال در مرحله اول تهیه و در اختیار متخصصین قرار گرفت و از آنها درخواست شد که از بین این ۳۰۰ سؤال ۱۰۰ سؤال را که مناسب‌تر از سایر سؤالات می‌دانند انتخاب نمایند. پس از جمع‌آوری نظر متخصصین ۱۰۰ سؤال که توافق بیشتری در مورد آن وجود داشت انتخاب گردید.

در این زمان مجموعه‌ای حاوی ۱۰۰ سؤال تهیه و به صورت دفترچه‌ای جهت اجرای مرحله اولیه^۹ آماده شد. با هماهنگی بعمل آمده با سازمان آموزش و پرورش شهر تهران آزمون در مناطق آموزشی ۱ و ۶ شهر تهران و با حضور ۳۰ نفر مربی بهداشت به اجرا درآمد. با توجه به پاسخ‌های داده شده در این مرحله سؤالات آزمون از نظر درجه دشواری و ضریب تمیز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. برای برآورد پایایی ثبات درونی آزمون از دو روش دو نیمه کردن و آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب همبستگی بین دو نیمه آزمون ۰/۹۱۷ و پایایی آن با استفاده از فرمول اسپیرمن- براون ۰/۹۵۷ بود. ضریب آلفای بدست آمده نیز ۰/۸۶ بود. در پایان پس از انجام این مراحل تعداد ۹۰ سؤال جهت اجرا در مرحله اصلی انتخاب شد. زمان تعیین شده جهت پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه ۷۵ دقیقه بود.

منظور از آگاهی در این مطالعه نسبت پاسخ صحیح مربیان بهداشت مورد بررسی به سؤالات طرح شده بود. پاسخ‌های صحیح به سؤالات مندرج در پرسشنامه مربوطه بررسی و پس از محاسبه، میزان آگاهی براساس نقاط برش چارک‌ها (۲۵، ۵۰، و ۷۵ درصد) به چهار قسمت خیلی ضعیف، ضعیف، متوسط و خوب طبقه‌بندی گردید.

روش آماری

بخشی از داده‌های این مطالعه از طریق آمارهای توصیفی و بخشی دیگر با انجام آزمون‌های آماری تحلیل واریانس یک طرفه و تی استودنت مستقل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. از آزمون kolmogorov-smirnov برای بررسی این نکته که آیا توزیع نمرات نرمال است یا نه استفاده شد و از نسخه ۱۱ نرم افزار SPSS جهت انجام عملیات آماری استفاده گردید.

یافته‌ها

این بررسی بر روی ۲۴۸ نفر مربی بهداشت در ۱۴ استان کشور به اجرا در آمد. مدرک تحصیلی ۱۰۶ نفر از این مربیان فوق‌دیپلم و ۱۴۰ نفر لیسانس بود (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی استانهای مورد بررسی بر حسب مدرک تحصیلی در سال ۱۳۸۲

استان	فوق دیپلم		لیسانس		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
آذربایجان شرقی	۹	۷۵	۳	۲۵	۱۲
اصفهان	۷	۴۱/۲	۱۰	۵۸/۸	۱۷
تهران	۷	۳۶/۸	۱۲	۶۳/۲	۱۹
چهارمحال و بختیاری	۲	۲۲/۲	۷	۷۷/۷	۹
خراسان	۱۳	۳۹/۴	۲۰	۶۰/۶	۳۳
شهرستانهای تهران	۱۱	۳۵/۵	۲۰	۶۴/۵	۳۱
فارس	۱۸	۵۶/۳	۱۴	۴۳/۸	۳۲
کرمانشاه	۳	۵۰	۳	۵۰	۶
کرمان	۴	۲۵	۱۲	۷۵	۱۶
گیلان	۵	۲۵	۱۵	۷۵	۲۰
لرستان	۱۰	۸۳/۳	۲	۱۶/۷	۱۲
مازندران	۳	۳۰	۷	۷۰	۱۰
همدان	۷	۳۶/۸	۱۲	۶۳/۲	۱۹
یزد	۷	۷۰	۳	۳۰	۱۰

۵۰/۴ درصد از مربیان بهداشت رشته تحصیلی آنها بهداشت (عمومی، مدارس، ...) و ۳۹/۹ درصد پرستاری بود (جدول ۲).

جدول ۲- توزیع مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی استانهای مورد بررسی بر حسب مدرک تحصیلی در سال ۱۳۸۲

استان	بهداشت		پرستاری		سایر رشته‌ها		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
آذربایجان شرقی	۹	۷۵	۲	۱۶/۷	۱	۸/۳	۱۲
اصفهان	۱۰	۵۸/۸	۷	۴۱/۲	—	—	۱۷
تهران	۸	۴۲/۱	۹	۴۷/۴	۲	۱۰/۵	۱۹
چهارمحال و بختیاری	۵	۵۵/۶	۳	۳۳/۳	۱	۱۱/۱	۹
خراسان	۱۷	۴۸/۶	۱۴	۴۰	۴	۱۱/۴	۳۵
شهرستانهای تهران	۱۳	۴۱/۹	۹	۲۹	۹	۲۹/۱	۳۱
فارس	۱۹	۵۹/۴	۱۳	۴۰/۶	—	—	۳۲
کرمانشاه	۴	۶۶/۷	۲	۳۳/۳	—	—	۶
کرمان	۶	۳۷/۵	۱۰	۶۲/۵	—	—	۱۶
گیلان	۸	۴۰	۱۲	۶۰	—	—	۲۰
لرستان	۸	۶۶/۷	۱	۸/۳	۳	۲۵	۱۲
مازندران	۳	۳۰	۶	۶۰	۱	۱۰	۱۰
همدان	۹	۴۷/۴	۸	۴۲/۱	۲	۱۰/۵	۱۹
یزد	۶	۶۰	۳	۳۰	۱	۱۰	۱۰
جمع	۱۲۵	۵۰/۴	۹۹	۳۹/۹	۲۴	۹/۷	۲۴۸

در این مطالعه از ۱۴۰ نفر مربیان بهداشتی که مدرک تحصیلی لیسانس داشتند رشته تحصیلی فقط ۱۹/۳ درصد از آنها بهداشت بود (جدول ۳).

جدول ۳- توزیع مدرک تحصیلی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی بر حسب رشته تحصیلی در سال ۱۳۸۲

مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی						جمع	
	بهداشت		پرستاری		سایر رشته ها			
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
فوق دیپلم	۹۶	۹۰/۶	—	—	۱۰	۹/۴	۱۰۶	۴۲/۷
لیسانس	۲۷	۱۹/۳	۹۹	۷۰/۷	۱۴	۱۰	۱۴۰	۵۶/۵
ثبت نشده	—	—	—	—	—	—	۲	۰/۸
جمع	۱۲۳	۵۰	۹۹	۴۰/۲	۲۴	۹/۷	۲۴۸	۱۰۰

میانگین نمره بدست آمده توسط مربیان بهداشت مورد بررسی در آزمون سنجش دانش بهداشتی بر حسب درصد ۵۲/۹۲ بود. بیشترین نمره کسب شده ۸۳/۳۳ و کمترین نمره ۱۷/۷۸ بود (جدول ۴).

میزان آگاهی بهداشتی مربیان بهداشت... ۹۳

جدول ۴ - وضعیت نمره کسب شده توسط مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی در سال ۱۳۸۲

وضعیت نمره	بر مبنای ۱۰۰	بر مبنای ۲۰
میانگین	۵۲/۹۲	۱۰/۵۸
میانه	۵۲/۸۸	۱۰/۷۷
مد	۵۷/۷۸	۱۱/۵۶
انحراف معیار	۱۱/۸۱	۲/۳۶
تعداد	۲۴۸	

در این بررسی تنها ۲ درصد از مربیان بهداشت به بیش از ۷۵ درصد از سؤالات پاسخ صحیح داده بودند. وضعیت آگاهی ۳۸/۷ درصد از مربیان بهداشت در مورد دانش مربوط به خدمات و مراقبت‌های بهداشتی مدارس ضعیف و یا خیلی ضعیف (جدول ۵) است.

جدول ۵ - وضعیت آگاهی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی از خدمات و مراقبت‌های بهداشتی مدارس در سال ۱۳۸۲

وضعیت آگاهی	تعداد	درصد
خیلی ضعیف	۲	۰/۸
ضعیف	۹۴	۳۷/۹
متوسط	۱۴۷	۵۹/۳
خوب	۵	۲
جمع	۲۴۸	۱۰۰

دامنه میانگین نمرات مربیان بهداشت استانیهای مورد مطالعه در محدوده ۴۵/۲۹±۱۱/۳۹ مربوط به استان آذربایجان شرقی تا ۱۴/۵۸±۶۵/۶۷ مربوط به شهر تهران بود (جدول ۶).

جدول ۶ - میانگین نمره آزمون دانش بهداشتی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی استانیهای مورد مطالعه در سال ۱۳۸۲

ردیف	استان	تعداد مربی	میانگین نمره	انحراف معیار
۱	تهران	۱۹	۶۵/۶۷	۱۴/۵۸
۲	اصفهان	۱۷	۵۹/۴۷	۹/۳۸
۳	چهار محال و بختیاری	۹	۵۷/۴	۵/۳۵
۴	مازندران	۱۰	۵۶/۱۱	۹/۸
۵	گیلان	۲۰	۵۴/۱۱	۱۰/۰۱
۶	همدان	۱۹	۵۲/۶۳	۱۲/۶۶
۷	یزد	۱۰	۵۲/۲۲	۸/۱۱
۸	شهرستان‌های تهران	۳۱	۵۲/۰۴	۸/۳۱
۹	کرمانشاه	۶	۵۱/۴۸	۱۲/۰۴
۱۰	لرستان	۱۲	۵۱/۲۰	۵/۵۹
۱۱	خراسان	۳۵	۵۰/۵۳	۱۲/۷۴
۱۲	کرمان	۱۶	۵۰/۰۶	۹/۲۲
۱۳	فارس	۳۲	۴۷/۶۷	۱۳/۱۸
۱۴	آذربایجان شرقی	۱۲	۴۵/۹۲	۱۱/۳۹

۸۸/۷ درصد از مربیان مورد مطالعه در این بررسی زن و ۱۱/۳ درصد از آنها مرد بودند. تفاوت معنی داری بین میانگین نمره مربیان بهداشت زن با مربیان بهداشت مرد مشاهده نشد (جدول ۷).

جدول ۷- میانگین نمره آزمون سنجش آگاهی بهداشتی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی بر حسب جنسیت، مدرک تحصیلی، وضعیت استخدامی و رشته تحصیلی در سال ۱۳۸۲

متغیر	وضعیت متغیر	تعداد	درصد	میانگین نمره	انحراف معیار	مقدار P
جنس	زن	۲۲۰	۸۸/۷	۵۲/۸۴	۱۱/۴۹	۰/۸
	مرد	۲۸	۱۱/۳	۵۳/۵۳	۱۴/۳۳	
مدرک تحصیلی	فوق دیپلم	۱۰۶	۴۲/۷	۴۸/۳۲	۱۰/۴۰	۰/۰۰۰۱
	لیسانس	۱۴۰	۵۶/۵	۵۶/۶۱	۱۱/۵۳	
وضعیت استخدامی	رسمی	۱۵۳	۶۱/۷	۵۵/۵۷	۱۱/۶۵	۰/۰۰۰۱
	حق التدریس	۸۷	۳۵/۱	۴۸/۶۸	۱۰/۶۰	
رشته تحصیلی	بهداشت	۱۲۵	۵۰/۴	۵۰/۴۴	۱۱/۲۴	۰/۰۰۰۱
	پرستاری	۹۹	۳۹/۹	۵۶/۷۶	۱۱/۷۷	
	سایر رشته‌ها	۲۴	۹/۷	۴۹/۹۵	۱۰/۹۸	

میانگین نمره بدست آمده توسط مربیان بهداشت با مدرک تحصیلی فوق دیپلم کمتر از میانگین نمره بدست آمده توسط مربیان بهداشت با مدرک تحصیلی لیسانس بود. از نظر آماری این دو میانگین تفاوت معنی داری را نشان دادند ($P = ۰/۰۰۰۱$) (جدول ۷). وضعیت استخدامی ۲۴۰ نفر (۹۶/۸٪) از مربیان بهداشت در این بررسی مشخص شده بود. از این تعداد ۱۵۳ نفر (۶۱/۷٪) به صورت رسمی و ۸۷ نفر (۳۵/۱٪) به صورت حق التدریس مشغول به کار بودند. میانگین نمره مربیان بهداشت رسمی از مربیان بهداشت حق التدریس بیشتر بود ($P = ۰/۰۰۰۱$) (جدول ۷).

میانگین نمره آزمون سنجش دانش بهداشتی مربیان بهداشت به تفکیک رشته تحصیلی آنها با انجام آزمون آماری تحلیل واریانس یک طرفه تفاوت معنی داری را نشان داد ($P = ۰/۰۰۰۱$) (جدول ۷).

نکته‌ای که در اینجا باید به آن توجه کرد این است که تمامی ۹۹ مربی بهداشتی که در این بررسی رشته تحصیلی آنها پرستاری بود مدرک تحصیلی لیسانس داشتند، حال آنکه از بین ۱۲۵ نفر مربی بهداشتی که رشته تحصیلی آنها بهداشت بود تنها ۲۷ نفر (۲۱/۶٪) از آنها مدرک تحصیلی لیسانس داشتند و بقیه آنها یعنی ۹۸ نفر (۷۸/۵٪) دیگر مدرک تحصیلی آنها فوق‌دیپلم بود. تفاوت میانگین نمره مربیان بهداشت با مدرک تحصیلی لیسانس بهداشت، و مربیان با مدرک تحصیلی لیسانس پرستاری معنی‌دار نبود (جدول ۸).

جدول ۸- میانگین نمره آزمون سنجش دانش بهداشتی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی دارای مدرک تحصیلی لیسانس پرستاری و بهداشت در سال ۱۳۸۲

رشته تحصیلی	مدرک تحصیلی	تعداد	میانگین نمره	انحراف معیار	مقدار P
بهداشت	لیسانس	۲۷	۵۹/۲۵	۹/۰۳	۰/۲
پرستاری	لیسانس	۹۹	۵۶/۷۶	۱۱/۷۷	

در این بررسی نمره آزمون سنجش دانش بهداشتی مربیان بهداشتی که سابقه کار بین ۶ تا ۱۰ سال داشتند نسبت به سایر مربیان بهداشت بیشتر بود و در مقابل مربیان بهداشتی که سابقه کار بیش از ۱۵ سال داشتند نسبت به سایر مربیان بهداشت نمره کمتری را بدست آورده بودند. آزمون آماری تحلیل واریانس یک طرفه تفاوت میانگین نمره مربیان بهداشت براساس سابقه کار آنها را معنی‌داری نشان داد ($p = ۰/۰۰۰۱$) (جدول ۹ و ۱۰).

جدول ۹- تحلیل واریانس یک طرفه نمره‌های مربیان بهداشت چهار گروه بر حسب سابقه کار

متغیر تعینات	SS	df	MS	F	سطح معناداری
بین گروهها	۳۱۵۸/۹۵۸	۴	۷۸۹/۷۳۹	۷/۷۴۸	۰/۰۰۰۱
درون گروهها	۲۴۷۶۸/۹۱۳	۲۴۳	۱۰۱/۹۲۹		
کل	۲۷۹۲۷/۸۷۱	۲۴۷			

جدول ۱۰- میانگین نمره آزمون سنجش دانش بهداشتی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی بر حسب سابقه کار آنها در سال ۱۳۸۲

سابقه کار	تعداد	درصد	میانگین نمره	انحراف معیار	مقدار P
۱-۵ سال	۱۰۰	۴۰/۳	۴۹/۷۸	۱۱/۴۶	۰/۰۰۰۱
۶-۱۰ سال	۱۰۸	۴۳/۶	۵۷/۱۳	۱۰/۹۱	
۱۱-۱۵ سال	۹	۳/۶	۵۲/۲۲	۹/۹۶	
بیش از ۱۵ سال	۲۶	۱۰/۵	۴۶/۹۶	۱۰/۹۴	
ثبت نشده	۵	۲			
جمع	۲۴۸	۱۰۰			

با تفکیک میانگین نمره آزمون سنجش دانش بهداشتی مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی بر حسب نوع مراقبت مشاهده شد که بیشترین نمره مربوط به مراقبت‌های کمک‌های اولیه، آموزش بهداشت و تغذیه و کمترین نمره نیز مربوط به مراقبت‌های بهداشت محیط، بهداشت دهان و دندان و آلودگی‌های انگلی بود (جدول ۱۱).

جدول ۱۱- میانگین نمره بدست آمده از آزمون سنجش دانش بهداشتی توسط مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی به تفکیک نوع مراقبت و بر حسب مدرک و رشته تحصیلی آنها در سال ۱۳۸۲

نوع مراقبت	بهداشت (لیسانس و فوق‌دیپلم)	پرستاری	بهداشت لیسانس	کل
بهداشت محیط	۳۸/۷۳	۴۵/۸۲	۵۰/۸۵	۴۲/۶۷
مبارزه با بیماری‌های واگیردار	۴۶/۹۷	۵۵/۸۴	۵۸/۲۶	۵۱/۹۳
آلودگی انگلی	۵۱/۷۳	۵۲/۸۴	۵۷/۶۳	۵۱/۷۵
آموزش بهداشت	۵۵/۲۰	۵۹/۴۵	۶۱/۵	۵۷/۳۰
تغذیه	۵۲/۶۱	۵۷/۳۶	۵۹/۶۵	۵۵/۴۰
واکسیناسیون	۵۱/۰۵	۵۶/۳۷	۶۷/۳	۵۵/۰۳
بهداشت دهان و دندان	۵۰/۲۸	۵۳/۰۳	۵۷/۴	۵۱/۲۷
بیماری‌های مزمن	۴۴/۵۳	۶۰/۷۷	۵۶/۱۸	۵۲/۶۰
کمک‌های اولیه	۵۲/۷	۶۷/۵	۶۸/۱۸	۶۰/۹۸

بحث و نتیجه گیری

فرایند آموزش و یادگیری دانش آموزان هنگامی موفق و نتیجه بخش خواهد بود که قبل از آن فکری برای تأمین بهداشت - که از اساسی ترین موارد این فرایند است - شده باشد. بهداشت و سلامت حق هر کودکی است و حداقل های این حق خدمات و مراقبت هایی از قبیل: ایمن سازی (واکسیناسیون)، پیشگیری از بیماری ها، ارایه خدمات و مراقبت های به موقع در هنگام بروز حوادث و سوانح (کمک های اولیه) و بیماریابی به هنگام هستند (نوولو، ۱۹۹۲). مربی بهداشت مسئول و متولی ارایه خدمات و مراقبت های مربوط به بهداشت مدارس است. مراقبت های ارایه شده توسط مربی بهداشت زمانی نتیجه بخش و مؤثر خواهد بود که مربی بهداشت دانش و آگاهی کافی در مورد این مراقبت ها داشته باشد. حضور و مراقبت های ارایه شده توسط مربی بهداشت نقش مهمی در حفظ و ارتقاء سلامت دانش آموزان استثنایی دارد (مورو، ۲۰۰۲).

در مطالعه حاضر میزان دانش بهداشتی ۶۱/۳ درصد از مربیان بهداشت مراکز آموزش استثنایی متوسط به بالا و ۳۸/۷ درصد از آنها نیز ضعیف و یا خیلی ضعیف بود. خدمات و مراقبت های بهداشت مدارس از اهمیت و حساسیت خاصی برخوردار است. حساسیت آن نیز برمی گردد به رابطه ای که این خدمات و مراقبت ها با سلامت و تندرستی دانش آموزان دارد (فاهر نکر و گ، ۲۰۰۳).

به همین دلیل و با توجه به این حساسیت لازم است مربیان بهداشت از دانش و آگاهی بهداشتی مناسب و خوبی برخوردار باشند. در این مطالعه با توجه به طبقه بندی تعیین شده برای بیان وضعیت آگاهی، تنها ۲ درصد از مربیان آگاهی آنها خوب و ۵۹/۳ درصد متوسط بود.

حدود ۳۵ درصد از مربیان بهداشت مورد بررسی به عنوان مربی بهداشت حق التدریس مشغول به کار بودند و میانگین نمره آزمون سنجش دانش بهداشتی آنها کمتر از مربیان بهداشت رسمی بود ($P = ۰/۰۰۰۱$). نتایج مطالعاتی که در این مورد انجام شده مشابه یافته های این بررسی است (تل جووال، ۲۰۰۴). با توجه به اینکه سازمان آموزش و پرورش استثنایی از یک مربی بهداشت حق التدریس به لحاظ انجام وظایف فنی و تخصصی همان انتظاراتی را دارد که از یک مربی بهداشت رسمی دارد، بنابراین به نظر می رسد قبل از شروع به کار این دسته از مربیان بهداشت لازم است

- Novello, A L., Degraw, C., Kleiman, D. V. (1992). Healthy children Ready to learn: an essential collaboration between health and education. Public Health Rep. Jan-Feb; 107 (1): 3-15.
- Robertson, C. (1998). Safty, Nutrition and Health in Early Education. New york:Delmar.
- Sillanpaa, M. (1996). Epilepsy in the mentally retarded: In: Wallace S. Epilepsy in children. 1th ed. London. Champman and Hall. P. 417-427.
- Stock, JL., Iarter, N., Kieckehefer GM. (2002). Measuring outcomes of school nursing services. J sch Nurs. Dec; 18(6): 353-9.
- Suzuki, M. Sallon, S. (1991). Nutritional status and daily physical activity of handicapped students in Tokyo metropolitan school for deaf, blind, mentally retarded, and physically handicapped individuals. Am. J. clin. Nutr. 54:1101-11.
- Telljohnn, S. K., Price, J. H., Dake, J. A. (2004). Access to school health services: differences between full- time and part- time school nurses. J sch Nurs. Jun; 20(3): 176-81.